

Velfærdsministeriet
J.nr. 2008-3993

Høringsnotat
om
forslag til lov om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg
(Hjælp til stemmeafgivningen)

Modtagne hørings svar

Udkastet blev sendt i ekstern høring den 11. august 2008 hos en bred kreds af organisationer med frist for at afgive bemærkninger den 3. september 2008.

Velfærdsministeriet har modtaget i alt 11 hørings svar.

Følgende myndigheder og organisationer (i alt 8) har meddelt, at de har bemærkninger:

- Alzheimerforeningen
- Dansk Blindesamfund
- Danske Handicaporganisationer
- Danske Ældreråd
- Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede
- Institut for Menneskerettigheder
- Landsforeningen LEV
- Pårørendegruppen for Svage Ældre

Følgende myndigheder og organisationer (i alt 2) har meddelt, at de ikke har bemærkninger:

- Danske Regioner
- KL (med forbehold for den efterfølgende politiske behandling i KLs bestyrelse)

Herudover har Ældreforum meddelt, at Ældreforum på baggrund af rådets sammensætning har besluttet ikke at afgive hørings svar.

Følgende myndigheder og organisationer (i alt 8) har ikke afgivet hørings svar:

- Landsforeningen af nuværende og tidligere Psykiatribrugere
- Landsforeningen Bedre Psykiatri
- Landsforeningen SIND
- Muskelsvindfonden
- Scleroseforeningen
- Sjældne Diagnoser
- Ældremobiliseringen
- ÆldreSagen

Bemærkninger til lovforslaget

I det følgende foretages i hovedtræk en gennemgang af de forslag til ændringer af lovforslaget, der er fremkommet i høringssvarene. Ønskes mere detaljerede oplysninger om høringssvarene, henvises der til de kopier af høringssvarene, som er oversendt til Folketingets Kommunaludvalg samtidig med oversendelsen af høringsnotatet.

Bemærkninger af rent lovteknisk karakter samt bemærkninger vedrørende lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser er ikke medtaget i høringsnotatet.

1. Generelle bemærkninger

Alzheimerforeningen bifalder, at der med lovforslaget indføres ensartede regler for hjælp til stemmeafgivning, uanset hvilken form for handicap eller sygdom vælgeren måtte lide af. Endvidere finder Alzheimerforeningen det særdeles positivt, at der fremover kræves tilstedeværelse af en offentlig myndighedsperson sammen med en personligt udpeget hjælper. Alzheimerforeningen finder, at dette vil mindske risikoen for påvirkning af vælgeren.

Pårørendegruppen for Svage Ældre bifalder lovforslaget og dets dobbelte sigte og påpeger endvidere, at ingen svækket borger skal risikere at udsættes for pres eller misbrug af deres stemme, hverken af nærtstående eller udenforstående, men skal kunne stemme efter de foreslåede regler, såfremt de utvetydigt kan tilkendegive, på hvilket parti eller hvilken kandidat de ønsker at stemme.

Danske Ældreråd kan principielt tilslutte sig lovforslaget og ser lovforslaget som en yderligere anerkendelse af, at handicappede borgere skal kunne deltage i det politiske og offentlige liv på lige fod med andre borgere.

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede har med glæde erfaret, at det efter lovforslaget bliver muligt for personer med funktionsnedsættelse selv at udpege en personlig hjælper til at yde hjælp ved stemmeafgivningen både på selve valgdagen og ved afgivelse af brevstemme. Rådet og centret er som udgangspunkt enige i, at kravet om tilstedeværelse og medvirken af en myndighedsperson modvirker risikoen

for utilbørlig påvirkning af vælgeren ved stemmeafgivningen, samtidig med, at offentlighedens tillid til valghandlingen og dennes neutralitet sikres. Rådet og centret finder dog samtidig, at kravet om tilstedeværelse og medvirken af en myndighedsperson, således som det er udformet i lovforslaget, vil indebære, at der er personer med funktionsnedsættelse, som ikke får mulighed for at stemme, jf. herom afsnit 2.5.

2. Kravet om tilstedeværelsen af en myndighedsperson

2.1. Lovforslagets forenelighed med handicapkonventionen

Dansk Blindesamfund, Danske Handicaporganisationer, Institut for Menneskerettigheder og Landsforeningen LEV stiller alle spørgsmålstegn ved, om artikel 29 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (handicapkonventionen) åbner mulighed for at stille krav om, at en myndighedsperson ud over en person, vælgeren selv har udpeget, skal overvære stemmeafgivningen.

Ifølge Institut for Menneskerettigheder er afgørende fortsat, at det er den handicappede persons eget valg og ønske, ordningen skal baseres på, jf. herved også princippet i konventionens artikel 3(a). Ud fra samme hensyn bør der være valgfrihed med hensyn til myndighedspersonens tilstedeværelse ved stemmeafgivningen.

Ifølge Landsforeningen LEV er kravet om en myndighedspersons tilstedeværelse i strid med retten til hemmelig stemmeafgivelse i konventionens artikel 29(a)(ii).

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at artikel 3 og 29 i handicapkonventionen bl.a. lyder som følger:

Artikel 3. Generelle principper

Konventionens principper er:

a) Respekt for menneskets naturlige værdighed, personlig autonomi, herunder frihed til at træffe egne valg, og uafhængighed af andre personer

....

Artikel 29. Deltagelse i det politiske og offentlige liv

Deltagerstaterne skal garantere handicappede deres politiske rettigheder og muligheder for at gøre brug af dem på lige fod med andre og sørge for:

- (a) at handicappede reelt kan deltage i fuldt omfang i det politiske liv og offentlige liv på lige fod med andre, enten direkte eller gennem frit valgte repræsentanter, hvilket omfatter deres ret og mulighed for at stemme og stille op til valg, bl.a. ved:

- (i) ...
 - (ii) at sikre, at handicappede har ret til at stemme hemmeligt ved valg og folkeafstemninger uden trusler samt ret til at stille op til valg, at have et embede og udføre alle former for offentlige funktioner i alle centrale og lokale styre og, hvor det er hensigtsmæssigt, fremme brug af ny teknologi og hjælpemidler,
 - (iii) at garantere handicappedes ret til at udtrykke deres fri vilje som vælgere og i den forbindelse tillade at de, såfremt de ønsker det, kan få hjælp til at afgive deres stemme af en person, de selv udpeger,
- (b) ...”

Efter Velfærdsministeriets opfattelse følger det af artikel 29, at handicappede skal sikres deres politiske rettigheder samt muligheden for at gøre brug af disse rettigheder på lige fod med andre vælgere, herunder tillige en ret til at udtrykke sin frie vilje som vælger.

Det centrale i artikel 29(a)(iii) er ifølge bestemmelsens ordlyd, at deltagerstaterne skal *tillade*, at handicappede vælgere, såfremt de ønsker det, kan få hjælp til at afgive deres stemme af en person, de selv udpeger. Bestemmelsen udelukker ikke, at der i deltagerstaternes lovgivning stilles krav om, at der *herudover* skal medvirke en myndighedsperson for at yde hjælp ved stemmeafgivningen.

Formålet med, at der tillige skal medvirke en myndighedsperson for at yde hjælp ved stemmeafgivningen, er dels at sikre vælgeren mod utilbørlig påvirkning, dels at sikre offentlighedens tillid til valghandlingen.

Ministeriet finder, at den foreslåede ordnings sigte mod at sikre vælgeren mod utilbørlig påvirkning ved en myndighedspersons medvirken netop er med til at garantere handicappedes ret til at udtrykke deres frie vilje som vælger, som Danmark har forpligtet sig til i henhold til artikel 29(a)(iii).

Det bemærkes herved, at kravet om en myndighedspersons tilstedeværelse som følge af myndighedspersonens tavshedspligt, jf. herom afsnit 2.4, ikke er i strid med retten til hemmelig afstemning uden trusler (intimidation), jf. artikel 29(a)(ii).

Kravet om en myndighedspersons tilstedeværelse ses heller ikke at være i strid med princippet i konventionens artikel 3(a) om menneskets frihed til at træffe egne valg, eftersom ordningen netop er med til at garantere handicappedes ret til at udtrykke deres frie vilje som vælger.

Efter Velfærdsministeriets opfattelse er der således ikke grundlag for at antage, at der ved myndighedspersonens medvirken sker et indgreb i vælgerens rettigheder efter handicapkonventionen.

2.2. Hensigtsmæssighed af lovforslagets krav om tilstedeværelsen af en myndighedsperson for så vidt angår blinde og svagsynede vælgere

Dansk Blindesamfund er imod den foreslåede indskrænkning af blindes og svagsynede vælgers adgang til at afgive stemme alene med hjælp fra en person, vælgeren selv har udpeget. Dansk Blindesamfund påpeger, at blinde og svagsynede vælgere siden 1915 har haft mulighed for selv at udpege en person til at hjælpe ved valghandlingen uden krav om tilstedeværelse af en myndighedsperson. Denne ret har ikke før nu været draget i tvivl under henvisning til offentlighedens tillid til valghandlingen. Det forekommer derfor efter Dansk Blindesamfunds opfattelse besynderligt i dag at ændre proceduren for denne befolkningsgruppe under henvisning hertil. Dansk Blindesamfund anfører endvidere, at blinde og svagsynede vælgere ikke har mulighed for ved synets hjælp at kontrollere, at krydset er sat det rigtige sted. Blinde og svagsynede fik derfor i 1915 mulighed for at benytte en person, som den enkelte blinde eller svagsynede har tillid til vil kunne udføre valghandlingen i overensstemmelse med vælgerens ønske.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at formålet med kravet om en myndighedspersons medvirken til at yde hjælp ved stemmeafgivningen ud over den person, vælgeren selv har udpeget hertil, er dobbelt: at modvirke risikoen for utilbørlig påvirkning af vælgeren ved stemmeafgivningen og at sikre offentlighedens tillid til valghandlingen og dennes neutralitet.

Ved ophævelsen af den særlige regulering af blindes og svagsynedes mulighed for hjælp ved stemmeafgivningen sikres, at også blinde og svagsynede får samme beskyttelse mod utilbørlig påvirkning som andre vælgere med behov for hjælp ved stemmeafgivningen. Netop blinde og svagsynede har ikke selv mulighed for at kontrollere, om den tillid, de udviser den personligt valgte hjælper, rent faktisk bliver overholdt, dvs. hvor hjælperen afkrydser stemmesedlen uden at have sikret sig, at de afkrydsede valg er i overensstemmelse med vælgerens vilje. Blinde og svagsynede vælgere kan heller ikke kontrollere, om hjælperen ved en fejl krydser stemmesedlen forkert af. Myndighedspersonens tilstedeværelse er således vælgerens garanti for, at krydset bliver sat der, hvor vælgeren har ønsket det.

Endvidere sikres, at der gælder de samme regler for hjælp til stemmeafgivningen til de vælgere, der har behov herfor, uanset om de er blinde, svagsynede eller af andre grunde ikke er i stand til at gennemføre stemmeafgivningen på den foreskrevne måde. Det har bl.a. været et ønske fra en række handicaporganisationer i en årrække.

Som påpeget af Dansk Blindesamfund udspringer den hidtidige og mangeårige særordning for blinde og svagsynede af en særlig tradition. Blinde og svagsynede vælgere har ved rigsdagsvalg/folketingsvalg siden 1947 og ved kommunalvalg siden 1924 haft adgang til at afgive stemme ved hjælp af en person, vælgeren selv har udpeget, uden krav om tilstedeværelsen af en myndighedsperson. Som nævnt ovenfor finder ministeriet imidlertid, at

der er gode grunde til at ændre den ordning, som man dengang fandt hensigtsmæssig.

Dansk Blindesamfund påpeger endvidere, at muligheden for at udpege en personlig hjælper også skal gælde ved brevstemmeafgivning. Hidtil har blinde eller svagsynede vælgere været henvist til udelukkende at få hjælp fra en myndighedsperson, hvilket efter Dansk Blindesamfunds opfattelse næppe er i overensstemmelse med principperne i handicapkonventionens artikel 29.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at blinde eller svagsynede vælgere efter lovforslaget fremover ikke vil være henvist til udelukkende at få hjælp fra en myndighedsperson ved brevstemmeafgivning, men fra såvel en person, vælgeren selv har udpeget, som en myndighedsperson. Herved bringes retstilstanden i fuld overensstemmelse med handicapkonventionen.

2.3. Hensigtsmæssigheden af lovforslagets krav om tilstedeværelsen af en myndighedsperson for så vidt angår andre funktionshæmmede vælgere end blinde og svagsynede

Danske Handicaporganisationer og Dansk Blindesamfund ønsker, at den hidtidige ordning for blinde og svagsynede videreføres for alle grupper af vælgere med handicap, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen. Endvidere skal det være muligt at tilkalde en myndighedsperson til at være til stede under valghandlingen, såfremt en vælger med handicap ønsker det.

Dansk Blindesamfund understreger, at andre vælgere med handicap end blinde og stærkt svagsynede vælgere som oftest ved synets hjælp kan kontrollere, at krydset er sat det rigtige sted, selv om de har nedsat funktionsevne, der gør, at de ikke selv kan sætte kryds på stemmesedlen. Dansk Blindesamfund finder derfor ikke, at det burde være nødvendigt også at have en myndighedsperson til stede for at kontrollere valghandlingen. Initiativet til at indkalde en myndighedsperson under valghandlingen må komme fra vælgeren selv.

Danske Handicaporganisationer (DH) finder, at reglen om, at en myndighedsperson skal overvære stemmeafgivningen, i nogen grad kan opfattes som en mistillid til, at mennesker med handicap selv er i stand til at vælge en troværdig hjælper til stemmeafgivningen. Det påpeges endvidere, at langt de fleste personer med handicap i øvrigt vil være i stand til selv at kontrollere, at deres kryds bliver sat det sted, de ønsker, selvom de ikke selv er i stand til at sætte krydset. Desuden finder DH, at kravet om tilstedeværelse af en for vælgeren ukendt myndighedsperson kan være problematisk i forhold til personer med udviklingshæmning, autisme, hjerneskade eller sindslidelse, der kan føle sig angste og/eller utrygge i selskab med mennesker, de ikke har en tæt tilknytning til.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at formålet med kravet om en myndighedspersons medvirken til at yde hjælp ved stemmeafgivningen ud over den person, vælgeren selv har udpeget hertil, er dobbelt: at modvirke risikoen for utilbørlig påvirkning af vælgeren ved stemmeafgivningen og at sikre offentlighedens tillid til valghandlingen og dennes neutralitet.

Som anført af Indenrigsministeriets valglovsudvalg af 1983 ville en adgang for vælgeren til at afgive stemme alene ved hjælp af en hjælper, vælgeren selv havde udpeget, kunne føre til misbrug i form af valgtryk eller dobbelt stemmeafgivning (for hjælperen) og dermed være betænkelig af retssikkerhedsgrunde, jf. de grundlæggende principper om hemmelig afstemning og om, at hver vælger kun har én stemme

En ordning, hvorefter myndighedspersonen kun skulle medvirke i tilfælde, hvor vælgeren med behov for hjælp til stemmeafgivningen selv ytrede ønske herom, ville ikke i alle tilfælde beskytte vælgeren mod utilbørlig påvirkning, idet der kan være situationer, hvor vælgerens ledsager insisterer på alene at ledsage vælgeren ind i stemmerummet, uden at det ville være muligt for myndighedspersonerne at kontrollere, om det virkelig er det, vælgeren ønsker. Deltagelsen af en myndighedsperson i stemmerummet vil sikre, at vælgeren ikke i disse situationer udsættes for utilbørlig påvirkning. Ministeriet skal herved henvise til de norske erfaringer, der har ført til, at Norge i 2005 indførte et krav om, at der altid skulle være en myndighedsperson til stede ved assisteret stemmeafgivning, jf. afsnit 2.6.

Det forhold, at vælgeren er i stand til at kontrollere, hvor krydset sættes på stemmesedlen, giver ikke vælgeren beskyttelse mod utilbørlig påvirkning fra hjælperens side. Vælgeren vil ikke i alle situationer kunne eller ønske at udtrykke sin manglende tilslutning til hjælperens stemmeafgivning.

Deltagelsen af en person, der er udpeget af vælgeren selv, tilgodeser efter ministeriets opfattelse vælgerens interesse i at kunne afgive sin stemme med assistance fra en person, som vælgeren kender og har tillid til. Vælgeren vil under valghandlingen i øvrigt blive konfronteret med en række personer, som vælgeren ikke kender, herunder valgstyrelser og tilfornede vælgere, der krydser den pågældende af på valglisten, udleverer stemmesedlen og viser hen til et ledigt stemmerum.

Den foreslåede løsning finder ministeriet således både tilgodeser 1) ønsket om at ligestille de forskellige handicapgrupper og andre med behov for hjælp til stemmeafgivning, 2) hensynet til vælgerens tryghed, 3) hensynet til at bringe valglovgivningen i fuld overensstemmelse med FN's Handicapkonventionen ved, at det tillades medvirken til valghandlingen af en personligt udpeget hjælper, som vælgeren har tillid til, 4) hensynet til at modvirke utilbørlig påvirkning af vælgeren og endelig 5) det overordnede hensyn til offentlighedens tillid til valghandlingen.

Hørings svarerne fra Dansk Blindesamfund og Danske Handicaporganisationer giver derfor ikke Velfærdsministeriet anledning til at foretage nogen

ændringer i lovforslagets bestemmelser angående kravet om tilstedeværelse af en myndighedsperson.

2.4. Princippet om hemmelig afstemning

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede sætter spørgsmålstegn ved, om kravet om tilstedeværelse og medvirken af en myndighedsperson ved stemmeafgivningen overholder kravet om hemmelig afstemning. Videre finder rådet og centret det problematisk, at mens lovforslaget tager højde for, at myndighedspersonen ikke må være en opstillet kandidat, tages der ikke på samme måde højde for, at den medvirkende myndighedsperson ikke f.eks. er vælgerens nabo.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at de personer, der forestår afstemningen på valgdagen, efter folketingsvalglovens § 51, stk. 1, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 25, stk. 1, samt den kommunale og regionale valglovs § 57, stk. 1, har tavshedspligt med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgivning. Folketingsvalglovens § 51, stk. 1, har følgende ordlyd:

”De personer, der forestår afstemningen, må ikke under afstemningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på. De må ikke over for uvedkommende oplyse, om en vælger har været til stede for at afgive stemme eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning.”

En tilsvarende tavshedspligt gælder efter folketingsvalglovens § 62, stk. 1, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 26, stk. 1, samt den kommunale og regionale valglovs § 68, stk. 1, for stemmemodtagere med hensyn til, hvad de får at vide vedrørende en vælgers stemmeafgivning ved brevstemmeafgivningen.

Tavshedspligten efter de nævnte bestemmelser gælder de myndighedspersoner, der yder hjælp til en vælgers stemmeafgivning. Et brud på tavshedspligten kan efter folketingsvalglovens § 106, Europa-Parlamentsvalglovens § 46, stk. 1, og den kommunale og regionale valglovs § 108, stk. 1, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder, medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning.

Kommunalbestyrelsen sørger for, at valgstyrene og de tilforordnede vælgere er gjort bekendt med deres opgaver på valgdagen, jf. folketingsvalglovens § 45, stk. 4, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 25, stk. 1, samt den kommunale og regionale valglovs § 51, stk. 4. Valgstyrene og de tilforordnede vælgere skal således også gøres bekendt med deres tavshedspligt. En tilsvarende forpligtelse påhviler efter sagens natur kommunalbestyrelsen i forhold til brevstemmemodtagerne.

Efter Velfærdsministeriets opfattelse yder lovgivningen på denne måde den fornødne sikkerhed for, at også stemmeafgivning afgivet under medvirken af en myndighedsperson opfylder princippet om hemmelig afstemning.

Det tilføjes, at bestemmelserne i lovforslaget om, at kandidater til det pågældende valg ikke må yde hjælp til stemmeafgivningen som myndigheds-person, er båret af hensynet til yderligere at mindske risikoen for utilbørlig påvirkning af vælgeres stemmeafgivning. Ved et sådant forbud undgås konkrete interessekonflikter ved de pågældende kandidaters medvirken til valghandlingen, hvortil kommer de pågældende kandidaters egen interesse i at undgå at blive udsat for beskyldninger om uregelmæssigheder i forbindelse med optælling m.v. af stemmer for eget parti/egen kandidatliste. Endvidere undgås situationer, hvor kandidatens medvirken til vælgerens egen stemmeafgivning opfattes som intimiderende af vælgeren selv.

Det tilføjes endvidere, at den gældende ordning, hvorefter hjælp til stemmeafgivning ydes af to myndighedspersoner, ikke hidtil, så vidt det er ministeriet bekendt, har givet anledning til problemer, uanset at der heller ikke i dag er noget krav om, at vælgeren kan bede om, at en anden myndigheds-person medvirker til stemmeafgivningen.

Høringssvaret fra Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede giver derfor ikke Velfærdsministeriet anledning til at foretage nogen ændringer i lovforslagets bestemmelser angående tilstedeværelsen af en myndighedsperson ved stemmeafgivningen i forhold til princippet om hemmelig afstemning.

2.5. Hensigtsmæssigheden af kravet om, at vælgeren umiddelbart over for den myndighedsperson, der yder bistand ved vælgerens stemmeafgivning, utvetydigt skal tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede finder, at kravet om tilstedeværelse og medvirken af en myndighedsperson, således som det er udformet i lovforslaget, vil indebære, at der er personer med funktionsnedsættelse, som ikke får mulighed for at stemme. Når vælgeren umiddelbart over for såvel den person, der er udpeget af vælgeren til at yde bistand ved stemmeafgivningen, som myndighedspersonen skal afgive en utvetydig tilkendegivelse af, hvordan vælgeren ønsker at stemme, vil vælgerens tilkendegivelse, hvis den ikke opfattes som utvetydig af myndighedspersonen, ikke være tilstrækkelig til, at vælgeren får hjælp til sin stemmeafgivning.

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede har endvidere udtalt, at det gældende krav om, at vælgeren umiddelbart over for den eller dem, der yder bistand ved vælgerens stemmeafgivning, utvetydigt skal tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme, vil forhindre en række personer med funktionsnedsættelse i at afgive stemme, når de pågældende kommunikerer via forskellige former for tolkebistand

eller eksempelvis en talemaskine. I disse tilfælde kan de pågældende personer ikke umiddelbart over for myndighedspersonen – som efter lovforslaget skal medvirke ved vælgerens stemmeafgivning – afgive en utvetydig tilkendegivelse af, hvorledes de ønsker at stemme.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at kravet om, at vælgeren umiddelbart over for den eller dem, der yder bistand ved vælgerens stemmeafgivning, utvetydigt skal tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme, allerede følger af de gældende regler, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 3, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 25, stk. 1, samt den kommunale og regionale valglovs § 55, stk. 3. Kravet gælder ligeledes ved brevstemmeafgivning, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 5, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 26, stk. 5, samt den kommunale og regionale valglovs § 67, stk. 5. Den foreslåede bestemmelse om, at der altid skal medvirke mindst én myndighedsperson ved en vælgers stemmeafgivning, får således den konsekvens, at vælgeren også umiddelbart over for myndighedspersonen utvetydigt skal tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme.

Det gældende krav om en umiddelbar og utvetydig tilkendegivelse fra vælgerens side om sin stemmeafgivning er som anført af Indenrigsministeriets valglovsudvalg af 1983 begrundet med de fundamentale principper om hemmelig afstemning og om, at hver vælger kun har én stemme.

At denne tilkendegivelse ved medvirken af en personligt udpeget hjælper tillige skal være umiddelbar og utvetydig over for myndighedspersonen, må således anses som et væsentligt led i sikringen af, at stemmeafgivningen rent faktisk er udtryk for *vælgerens* vilje.

Der er derfor efter Velfærdsministeriets opfattelse ikke grund til at fravige kravet om, at vælgeren umiddelbart over for den eller dem, der yder bistand til en vælgers stemmeafgivning, utvetydigt skal tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme.

Det forhold, at en vælger alene er i stand til at kommunikere ved hjælp af en talemaskine, er efter ministeriets opfattelse ikke i sig selv til hinder for, at vælgeren umiddelbart over for hjælperen kan afgive en erklæring om, hvorledes vælgeren ønsker at stemme.

Derimod kan en tilkendegivelse formidlet gennem tolk som anført af Indenrigsministeriets valglovsudvalg af 1983 ikke anses for en umiddelbar tilkendegivelse. En sådan tilkendegivelse er principielt forbundet med risiko for urigtig eller utilstrækkelig formidling fra tolkens side, hvilket myndighedspersonen er ude af stand til at kontrollere. For at sætte myndighedspersonen i stand til at kontrollere, at stemmeafgivningen rent faktisk er udtryk for vælgerens side, må det i overensstemmelse med lovgivningen i dag kræves, at vælgerens tilkendegivelse er umiddelbart forståelig for myndighedspersonen.

Høringsvaret fra Det Centrale Handicapråd og Center for ligebehandling af Handicappede giver derfor ikke Velfærdsministeriet anledning til at foretage nogen ændringer i lovens bestemmelser angående kravet om, at der skal foreligge en utvetydig og umiddelbar tilkendegivelse fra vælgerens side om sin stemmeafgivning.

2.6. Andre lande

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede påpeger, at personer med funktionsnedsættelse i Finland har ret til at vælge en personlig hjælper til at medvirke ved stemmeafgivelsen uden medvirken af myndighedsperson. Endvidere påpeges, at i Sverige har personer med funktionsnedsættelse, der ikke kan komme til valglokalet, mulighed for at stemme ved bud, samt at det her ikke er et krav, at buddet eller vidnet, som også skal være til stede, er en myndighedsperson.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at ministeriet ved den foreliggende ændring af valglovgivningen har undersøgt retstilstanden i andre nordiske lande, jf. afsnit 2.1.3. i de almindelige bemærkninger. Samtidig må det påpeges, at andre lande ikke nødvendigvis har samme traditioner for afholdelse af valg som her i landet, hvorfor der tillige må tages højde herfor.

I forbindelse med nærværende lovforslag har ministeriet primært søgt inspiration fra lovgivningen i Norge. I Norge har vælgere med behov for bistand til at stemme ved valg til Stortinget, fylkesting og kommunalbestyrelser ret til at få hjælp til stemmeafgivningen af en myndighedsperson. Vælgere med alvorlig psykisk eller fysisk funktionsnedsættelse har dog ret til selv at udpege en ekstra hjælper blandt de personer, som er til stede, i tillæg til den myndighedsperson, som ellers skal medvirke. Den nuværende bestemmelse herom blev indført ved en ændring af den norske valglov i 2005 (lov nr. 18 af 15. april 2005). Tidligere kunne privatpersoner yde bistand til vælgerens stemmeafgivning uden medvirken fra en myndighedsperson. I bemærkningerne til lovforslaget (Besl.O. nr. 54 (2004-05)) blev der imidlertid henvist til, at det i en del tilfælde havde vist sig vanskeligt for myndighedspersonerne at kontrollere, hvorvidt vælgeren faktisk ønskede hjælp af en hjælper. Dette gjaldt navnlig i tilfælde, hvor vælgeren har sprogproblemer. Den eneste måde at sikre, at vælgeren ikke udsættes for utilbørlig påvirkning fra den udvalgte hjælper, var ifølge lovforslagets bemærkninger at stille krav om, at der altid er en myndighedsperson til stede ved assisteret stemmeafgivning.

Efter Velfærdsministeriets opfattelse tages der ved den foreslåede ordning, hvorved handicappede vælgere ved hjælp til stemmeafgivning assisteres af to personer, hvoraf den ene kan være en personligt udpeget hjælper, bedst muligt hensyn til vælgeren, herunder at vedkommende ikke udsættes for utilbørlig påvirkning i forbindelse med stemmeafgivningen, samt til offentlighedens tillid til valghandlingen og dennes neutralitet. Denne opfattelse understøttes tillige af de norske erfaringer.

3. Udformningen af ordningen om ret til at udpege en personlig hjælper

3.1. Procedure ved udpegningen af en personlig hjælper

Danske Ældreråd finder, at der er behov for en præcisering af, at det er den enkelte borger, der afgør, om borgeren har behov for hjælp, således at der ikke opstår situationer, hvor f.eks. myndighedspersoner får den opfattelse, at det er dem, der skal skønne, om borgeren har et behov for hjælp.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at det følger af § 49, stk. 1, i folketingsvalgloven, at "vælgere, der på grund af manglende førlighed, svaglighed eller lignende ikke kan bevæge sig ind i stemmelokalet eller stemmerummet eller i øvrigt foretage stemmeafgivningen på den foreskrevne måde, jf. § 48, kan forlange fornøden hjælp til stemmeafgivningen...".

Endvidere følger det af bemærkningerne til lovforslaget, at det som hidtil fortsat er *vælgeren*, der efter bestemmelsen skal forlange hjælp til sin stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget. Det skal vælgeren gøre over for en valgstyrelse eller tilforordnet vælger.

Høringssvaret fra Danske Ældreråd giver derfor ikke *Velfærdsministeriet* anledning til at foretage nogen ændringer i lovforslagets bestemmelser til yderligere præcisering af, at det er vælgeren, der afgør, om vedkommende har behov for hjælp.

3.2. Boliger og boformer omfattet af lovforslaget

Danske Ældreråd finder, at forslaget, såfremt det ikke er tilfældet, tillige bør omfatte vælgere, der er bosat på plejecentre.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at forslaget omfatter brevstemmeafgivning på de i folketingsvalglovens § 54, stk. 2, opregnede boformer og boliger, jf. tillige henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 26, stk. 1, og den tilsvarende opregning i den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 2. Af bestemmelsens nr. 5 følger, at vælgere, der bor eller opholder sig i "almene plejeboliger, der er omfattet af lov om almene boliger m.v., plejeboliger, der er omfattet af lov om boliger for ældre og personer med handicap, udstøttede private plejeboliger, der er omfattet af lov om leje, og friplejeboliger, der er omfattet af lov om friplejeboliger", kan brevstemme i boligen. De pågældende vælgere er således også omfattet af lovforslaget.

3.3. Personlig hjælper til stemmeafgivning til valg til ældreråd

Danske Ældreråd ønsker en præcisering af, at retten til at udpege en personlig hjælper til at yde hjælp ved stemmeafgivningen også gælder ved valg til ældreråd.

Velfærdsministeriet skal hertil bemærke, at forhold om hjælp til stemmeafgivning ved ældrerådsvale ikke er omfattet af lovforslaget, der alene vedrør-

rer ændring af folketingsvalgloven, den kommunale og regionale valglov og Europa-Parlamentsvalgloven. Forholdet er endvidere ikke reguleret selvstændigt i retssikkerhedslovens bestemmelser om ældreråd. Baggrunden herfor er blandt andet, at det efter retssikkerhedsloven er kommunalbestyrelsen i samarbejde med ældrerådet, der selv beslutter, hvordan valghandlingen rent praktisk skal tilrettelægges i den enkelte kommune. Efter retssikkerhedslovens § 31, stk. 2, sørger kommunalbestyrelsen for, at der afholdes valg til ældrerådet hvert fjerde år, og fastsætter i samarbejde med ældrerådet regler for, hvordan valget skal afholdes. Kommunalbestyrelsen kan for eksempel beslutte, at valghandlingen skal foregå ved et møde, hvortil de ældre indkaldes via lokalpressen, at der skal udsendes stemmesedler/valgkort til de stemmeberettigede ældre, at valget skal afholdes over en eller flere dage, at afstemningen skal foregå pr. brev m.v.

4. Andre tiltag end i lovforslaget for at fremme valghandlingens tilgængelighed for funktionshæmmede vælgere

Dansk Blindesamfund er af den principielle opfattelse, at valghandlingen uanset regler om hjælp til stemmeafgivning skal være tilgængelig for alle. Dette er også i overensstemmelse med bestemmelserne i handicapkonventionen. Dansk Blindesamfund mener derfor, at alt stemmemateriale skal gøres tilgængeligt for blinde og stærkt svagsynede, således at valghandlingen kan foretages af den enkelte borger, uanset om den pågældende er blind, stærkt svagsynet eller seende. Dansk Blindesamfund henviser til, hvordan Spanien har løst problemerne med tilgængelighed til valghandlingen i forbindelse med, at landet ratificerede konventionen. Endvidere opfordrer Dansk Blindesamfund til, at eventuelle fremtidige planer om indførelse af elektroniske valg i Danmark på forhånd sikres fuldstændig handicaptilgængelighed i overensstemmelse med internationale retningslinjer for it-tilgængelighed og universelt design.

Danske Handicaporganisationer (DH) anfører, at konventionens artikel 29 samt artiklerne 3 og 9 opstiller et krav om tilgængelighed til hele valghandlingen, hvilket udover de fysiske rammer tillige omfatter adgang til stemmebokse, stemmesedler, det anvendte valgmateriale m.v. for mennesker med handicap. Efter DH's opfattelse vil en planlægning af valghandlingen, således at den er tilgængelig for alle mennesker med handicap, resultere i langt færre tilfælde, hvor personer med handicap vil have behov for hjælp til stemmeafgivning. Lovgivningen bør derfor ændres, således at de myndigheder, der arrangerer valg, skal sørge for, at såvel de fysiske rammer som adgangen til valgmaterialet m.v. bliver fuldt tilgængeligt for alle personer med alle former for handicap.

Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede foreslår, at valghandlingen forsøges udformet på en måde, der tilgodeser forskellige former for funktionsnedsættelser, f.eks. ved at udgive stemmematerialet i forskellige former, herunder ved brug af visuel udformning eller storskrift.

Landsforeningen LEV er af den opfattelse, at størstedelen af gruppen af udviklingshæmmede med svære og multiple handicaps ville være hjulpet, hvis valgmaterialiet var egnet og tilgængeligt. Som afhjælpning foreslår Landsforeningen LEV metoder så som billeder af kandidaterne på enten stemmesedler eller på et oversigtskort i valglokalet eller lignende. Herudover foreslår LEV tillige anvendelse af partisymboler, som vælgerne genkender fra valgkampen, eventuelt på et særligt materiale, som vælgeren med dette behov kan have adgang til, f.eks. som cd-rom.

Velfærdsministeriet skal indledningsvis bemærke, at lovforslaget alene indeholder forslag til regulering af, hvem der yder hjælp til vælgerens stemmeafgivning, og ikke indeholder andre forslag med henblik på yderligere at fremme valghandlingens tilgængelighed for funktionshæmmede vælgere. Velfærdsministeriet vil i dialog med berørte organisationer overveje behovet for eventuelle yderligere tiltag på et senere tidspunkt. Spørgsmålet om udformningen af det for vælgeren tilgængelige materiale til brug for stemmeafgivningen vil kunne indgå i disse overvejelser.

Velfærdsministeriet skal dog allerede på nuværende tidspunkt bemærke, at den gældende lovgivning efter Velfærdsministeriets opfattelse lever op til handicapkonventionens krav om tilgængelighed.

Handicapkonventionens artikel 3, 9 og 29 lyder bl.a. som følger:

Artikel 3 Generelle principper

Konventionens principper er:

- ...
- c) Fuld og effektiv deltagelse og inklusion i samfundslivet
- ...
- f) Tilgængelighed
- ...

Artikel 9 Tilgængelighed

1. Med henblik på at gøre det muligt for personer med handicap at få et selvstændigt liv og deltage fuldt ud i alle livets forhold skal deltagerstaterne træffe passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap på lige fod med andre har adgang til de fysiske omgivelser og transportmuligheder, den information og kommunikation, herunder informations- og kommunikationsteknologi og -systemer, og de øvrige faciliteter og tilbud, der er åbne for eller gives offentligheden, både i byområder og i landdistrikter. Disse foranstaltninger, som omfatter identifikation og afskaffelse af hindringer og barrierer for tilgængelighed, gælder bl.a. for:

- a) bygninger, veje, transportmuligheder og andre indendørs og udendørs faciliteter, herunder skoler, boliger, sygehuse og andre sundhedsfaciliteter og arbejdspladser,
-

Artikel 29. **Deltagelse i det politiske og offentlige liv**

Deltagerstaterne skal garantere handicappede deres politiske rettigheder og muligheder for at gøre brug af dem på lige fod med andre og sørge for:

- (a) at handicappede reelt kan deltage i fuldt omfang i det politiske liv og offentlige liv på lige fod med andre, enten direkte eller gennem frit valgte repræsentanter, hvilket omfatter deres ret og mulighed for at stemme og stille op til valg, bl.a. ved:
 - (i) at sikre, at valgregler, procedurer, faciliteter og valgmateriale er egnet og tilgængeligt samt let at forstå og benytte,

Bestemmelserne indeholder ikke specifikke krav til valgmaterialers, valgfaciliteters og valgprocedurers udformning. Dette er efter bestemmelsen i vidt omfang op til deltagerstaterne at afgøre.

Efter Velfærdsministeriets opfattelse lever de gældende krav til valgmateriale, valgfaciliteter og valgprocedurer op til konventionen. Enhver vælger, der på grund af manglende førlighed, svagelighed eller lignende ikke kan bevæge sig ind i stemmelokalet eller stemmerummet eller i øvrigt foretage stemmeafgivningen på den foreskrevne måde, kan således forlange hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen, herunder ved at få adgang til at foretage stemmeafgivning umiddelbart uden for stemmelokalet, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 1, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 25, stk. 1, og den kommunale og regionale valglovs § 55, stk. 1. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren ikke kan udfylde brevstemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet hertil, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 4, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 26, stk. 5, og den kommunale og regionale valglovs § 67, stk. 4. Som led i ydelsen af denne hjælp kan vælgeren i nødvendigt omfang få forklaret og oplæst stemmematerialet.

Hertil kommer, at ministeriet i de vejledninger, ministeriet udsender til kommunalbestyrelserne forinden afholdelse af valg, gør opmærksom på, at lokalerne på valgdagen så vidt muligt skal være tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelseshæmmede.

Vælgere, der bor eller opholder sig i en række nærmere angivne pleje- og ældreboliger samt boformer efter lov om social service, har endvidere ret til at brevstemme i boligen eller boformen, jf. nærmere folketingsvalglovens § 54, stk. 2, jf. henvisningen hertil i Europa-Parlamentsvalglovens § 25, stk. 1, og den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 2. Vedkommende kommunalbestyrelse skal sørge for, at disse vælgere i god tid inden afstemningen skal finde sted, bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i boformen eller boligen, jf. § 3, stk. 1, nr. 3, jf. stk. 2, i bekendtgørelse nr. 591 af 23. juni 2008 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Andre vælgere, der på grund af manglende førlighed, svagelighed eller lignende ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan endvidere brevstemme i hjemmet, forudsat at ansøgningen herom indgives rettidigt til

opholdskommunen, jf. nærmere folketingsvalglovens § 54, stk. 4, jf. Europa-Parlamentsvalglovens § 26, og den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal gennem annoncering i de stedlige dagblade eller lokalaviser sørge for, at vælgerne bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i hjemmet og om de nærmere betingelser herfor, jf. § 3, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 758 af 26. juni 2007 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for, at vælgere, der modtager personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet, og som må antages at opfylde betingelserne for at stemme i hjemmet, får udleveret et ansøgningsskema af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller en aktivt udøvende i hjemmesygeplejerskeordningen, som om fornødent yder vælgeren bistand med at udfylde og indsende skemaet, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1, nr. 2.